

MICHAEL GRUENBAUM
TOD HASAK LOWY

NEKJE ŠE SIJE SONCE

Maribor: Založba Pivec. Prevod angleškega izvirnika iz leta 2015, 251 strani, dokumentarno gradivo (fotografije, zemljevid, pisni dokumenti)

Knjiga z naslovom *Nekje še sije sonce* je mladinski biografski roman judovskega dečka Michaela Gruenbauma, ki je pripadal češki judovski skupnosti. Njegova premožna družina je pred drugo svetovno vojno in prva leta vojne živela v Pragi. Oče je bil advokat, mati gospodinja, imel je še starejšo sestro.

Življenjska zgodba se začne s srečnim življenjem v Pragi. Družina Gruenbaum je živela v premožni soseski Holešovice. Michael je obiskoval šolo, zelo je bil navezan na družino, zlasti na očeta, ki mu je večkrat kupil kako igračo. Zarezo v srečno otroštvo prinese nemška zasedba Sudetov leta 1938 ter ustanovitev Češko-moravskega protektorata leta 1939 pod nacistično oblastjo. Brezskrbno otroštvo se konča. Skozi otroške oči, Michael je bil star 9 let, opisuje nacistične ukrepe proti Judom, saj niso smeli več obiskovati restavracij, javnih bazenov, nemških šol (češke šole sprva še lahko), oddati so morali radijske sprejemnike, uvedena je bila policijska ura, saj po osmi uri zvečer niso smeli zapustiti stanovanj. Družina Gruenbaum je morala odpustiti tudi češko hišno pomočnico. V trgovine so lahko hodili le med tretjo in peto uro popoldne, vozili so se lahko le v zadnjem vagonu tramvajev. Kmalu so morali na vidnem mestu oblačil nositi rumene Davidove zvezde. Druge ukrepe glede denarja, podjetij, bank in sodišč kot otrok le nakaže. Družina se je morala kmalu iz razkošnega stanovanja preseliti v judovski geto. Očeta nekega dne nacisti odpeljejo. Zaradi mučenja je umrl, kar je dečka Michaela zelo pretreslo. Leta 1942 so mamo, sestro in Michaela internirali v koncentracijsko taborišče Terezín. Mama in sestra, ki je bila stara že 16 let in je veljala za odraslo, sta bili nameščeni v ženskem delu taborišča, Michael, ki

je bil tedaj star 12 let, pa v delu za otroke. Nastanjen je bil v sobi št. 7. Dečki so se po hebrejsko imenovali nešarimi (orli), nanje pa je pazil *madrih* (hebrejsko vzgojitelj, učitelj). Michael je ohranil zelo lepe spomine na *madriha* Franto, ki je znal mlajše dečke modro miriti in voditi skozi taboriščno življenje. Tako odrasli taboriščniki kot otroci so bili obsojeni na prisilno delo v tem delovnem taborišču. Mama je izdelovala čudovite plišaste medvedke, kar je družino Gruenbaum reševalo pred transporti v Birkenau oz. Auschwitz. Mama se je sklicevala tudi na moža, ki je v judovski skupnosti užival velik ugled. Opisan je način vodenja taborišča, saj so vrhovnemu nacističnemu poveljniku pomagali tudi judovski pomočniki (vodje Judovskega sveta), ki jih Michael imenuje *kolaboratorji*. Ti so pomagali sestavljati tudi sezname ljudi za Transporte v Auschwitz. Mama, sestra in Michael so ujetništvo v taborišču Terezín, ki ga je osvobodila sovjetska Rdeča armada, preživel. Pred komunizmom, ki je zmagal na Češkoslovaškem, pa so se takoj po koncu vojne preselili v ZDA.

V Terezínu je življenje izgubilo 35.000 ljudi, med drugo svetovno vojno pa je zaradi holokavsta umrlo kar 1,5 milijona judovskih otrok. Terezín so nacisti uporabljali tudi kot propagandno taborišče za Rdeči križ. V sobi 7 je bilo v različnih obdobjih interniranih 80 dečkov, od katerih jih je vojno preživel 11. Michaelova mama je načrtno shranjevala dokumente, ki bi lahko pomagali ohraniti spomin na to temno obdobje človeške zgodovine. Na podlagi teh dokumentov ter družinskih in osebnih spominov je Michael uspel ohraniti spomin v obliki biografskega romana, ki ga je po njegovem pripovedovanju napisal Tod Hasak Lowy.

Knjiga je dragocen pričevalec časa, ki ohranja spomin na holokavst in življenje v taborišču Terezín skozi Michaelove otroške oči, ki so starostno bliže učencem. Zato je biografski roman primeren za vključevanje v pouk zgodovine v osnovnih in srednjih šolah ter je pomembno obogatil zbirko obstoječih literarnih del s sorodno tematiko, kot so Dnevnik Ane Frank, Vojak z zlatimi gumbi, Deček v črtasti pižami, Deček na vrhu gore idr.

Dr. Vilma Brodnik